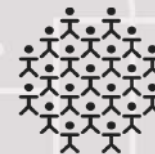

MOSTY Z CHUDOBY –

ako môžu cirkvi a dobrovoľníci efektívne pracovať
vo vylúčených komunitách

Ústav etnológie
a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

odborný workshop

Prednášajúce:

Tatiana Zachar Podolinská (ÚESA SAV, v. v. i.)

Anna Polcková (ECAV, Bratislava)

12.04. 2024, 17.00—18.30
Staré Lýceum, Bratislava

www.uesa.sav.sk

Akcia sa koná v spolupráci s projektom
APVV-22-0389 RELIROMA.

Registrované cirkvi

Apoštolská cirkev na Slovensku

Bahai

Bratská jednota baptistov

Cirkev adventistov siedmeho dňa

Cirkev bratská v Slovenskej republike

Cirkev Ježiša Krista Svätých neskorších dní

Evanjelická cirkev augsburského vyznania

Evanjelická cirkev metodistická

Gréckokatolícka cirkev

Náboženská spoločnosť svedkovia Jehovovi

Pravoslávna cirkev

Reformovaná kresťanská cirkev

Rímskokatolícka cirkev

- saleziáni don Bosca

Starokatolícka cirkev na Slovensku

AC

B

BJB

CASD

CB

CJKSND

ECAV

ECM

GkC

NSSJ

PC

RC

RkC

SDB

SkC

Ústav etnológie
a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

Neregistrované cirkvi

Ústav etnológie
a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

Dom Viery – Romani Archa (Kresťanské spoločenstvá)	RA
Maranata	M
Slovo života	SŽ
Radostné srdce – Partizánske	RS

(Zdroj: Dotazník A, s cirkevnými funkcionármi, 2010, in: Podolinská, Hrustič 2010, 2011.)

Najčastejšie dôvody zániku misie

Ústav etnológie
a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

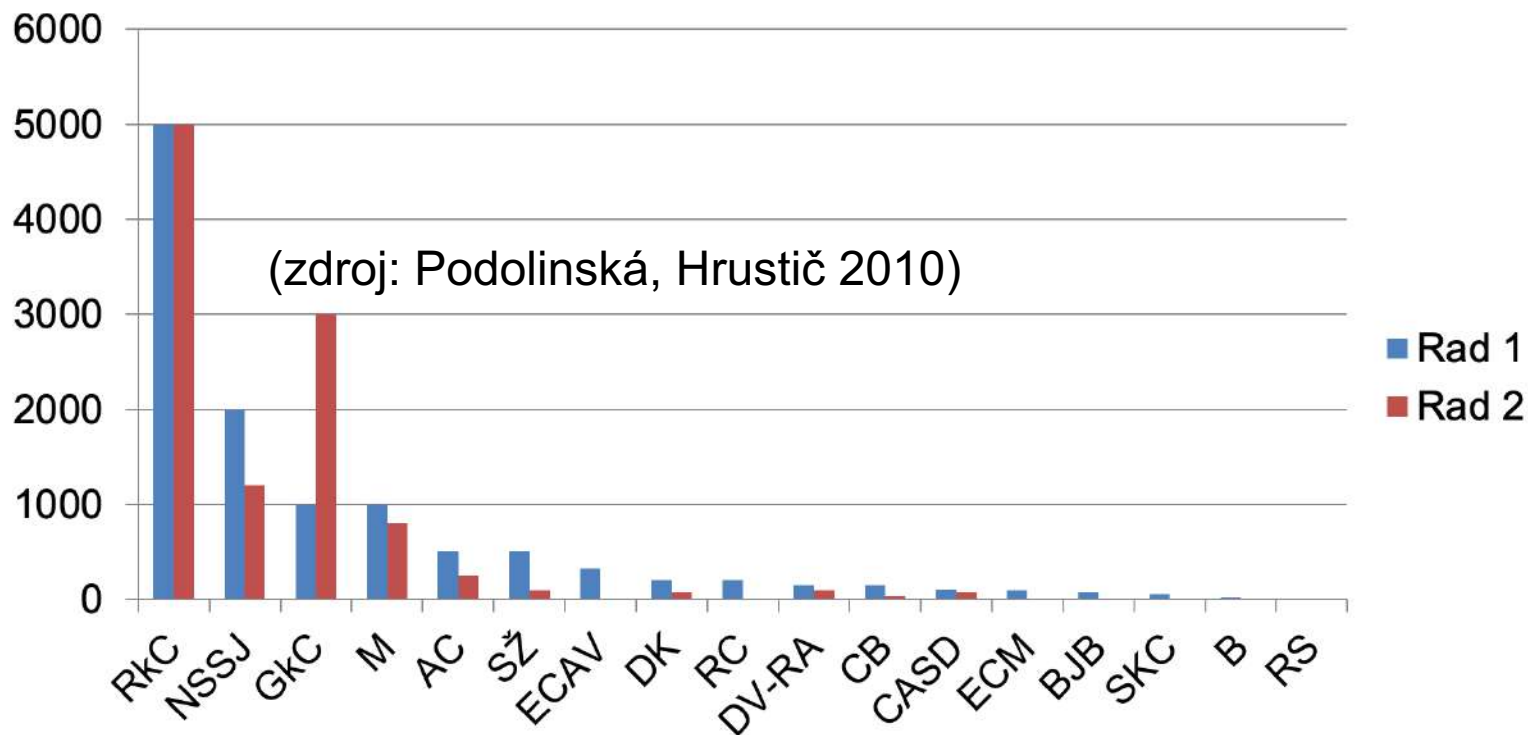
- odchod misionárov (rozličné dôvody: zdravotné problémy misionárov, preloženie na príkaz „zhora“)
- príchod iných cirkví
- nepochopenie, konflikty s majoritou
- pracovná migrácia do Anglicka
- chyby pri delegovaní authority na lokálnych lídrov
- nedostatok / úbytok kapacít

Mnohé cirkvi vnímajú prácu s Rómami ako nestabilnú – fluktuácia a kolísanie záujmu.

(Zdroj: Dotazník A, s cirkevnými funkcionármi, 2010, in: Podolinská, Hrustič 2010, 2011.)

počet Rómov (interný odhad) ovplyvnených misiou počet Rómov považovaných za členov cirkvi

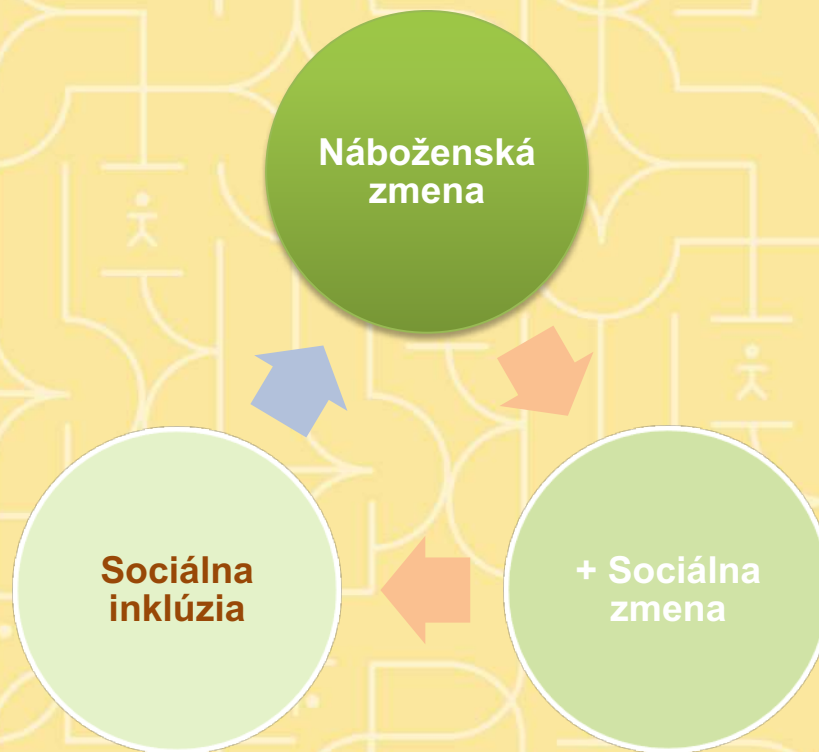

(Zdroj: Dotazník A, s cirkevnými funkcionármi, 2010, in: Podolinská, Hrustič 2010, 2011.)

Vedie pozitívna sociálna zmena k sociálnej inklúzii?

Ústav etnológie
a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

Tvrdé indikátory sociálnej inklúzie

Ústav etnológie
a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

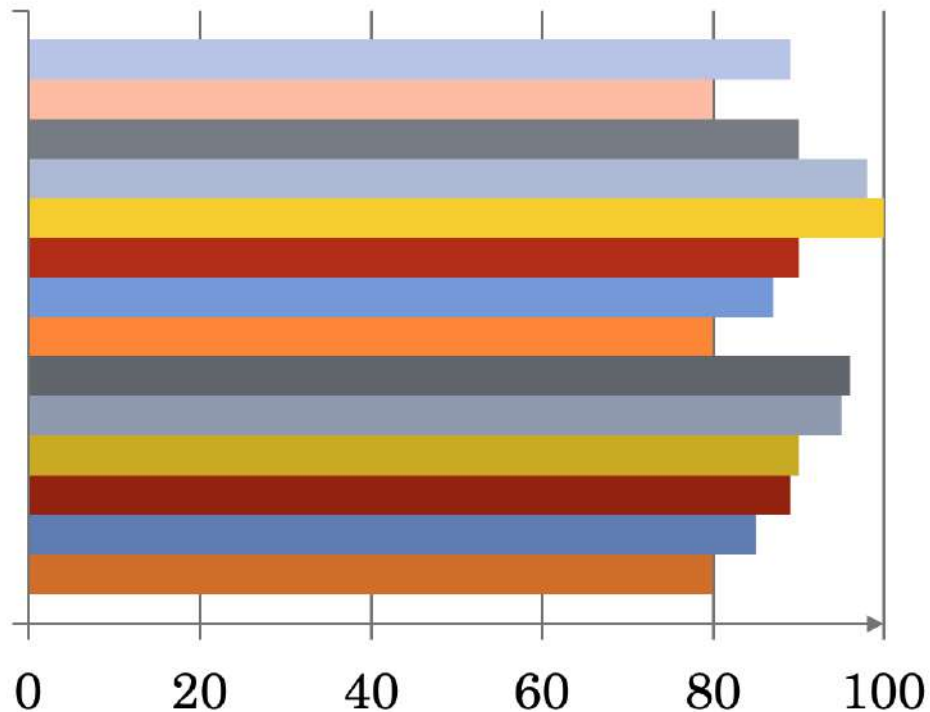
- ~ zlepšenie dochádzky detí do vzdelávacích zariadení
- ~ zníženie miery zadĺženosti
- ~ zníženie miery úžery
- ~ zvýšenie aktivity pri hľadaní práce
- ~ uplatnenie na trhu práce
- ~ zníženie miery drobnej kriminality (v prípade segregovaných osád)
- ~ zníženie problémov s alkoholizmom a inými návykovými látkami
- ~ zníženie miery gamblerstva a závislosti na hazardných hrách
- ~ zvýšenie miery gramotnosti (odstránenie negramotnosti)
- ~ nárast komunikačných zručností
- ~ nárast sociálnych zručností
- ~ zvýšenie frekvencie pozitívnych kontaktov s inými Rómami (Rómov z iných obcí)
- ~ zvýšenie frekvencie pozitívnych kontaktov s majoritou
- ~ odstraňovanie vžitých stereotypov
- ~ iné

Úspešnosť indikátorov sociálnej inklúzie

Ústav etnológie
a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

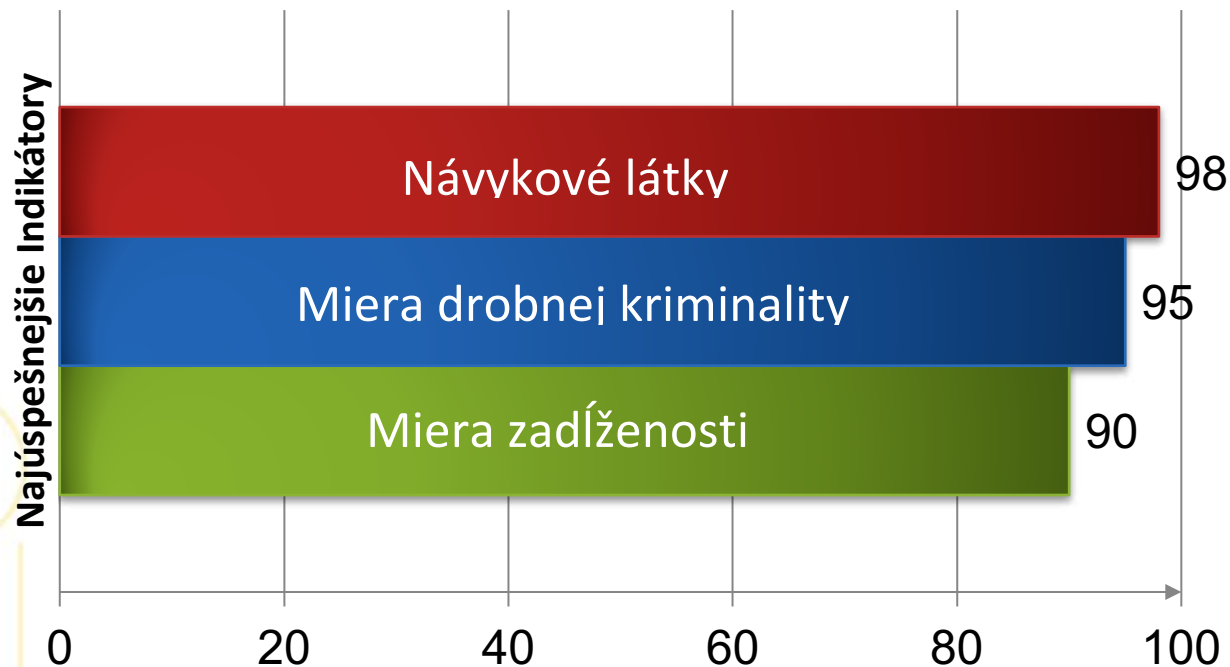
Indikátory 1-14

(Zdroj: Podolinská, Hrustič 2010, 2011.)

Úspešnosť indikátorov sociálnej inklúzie

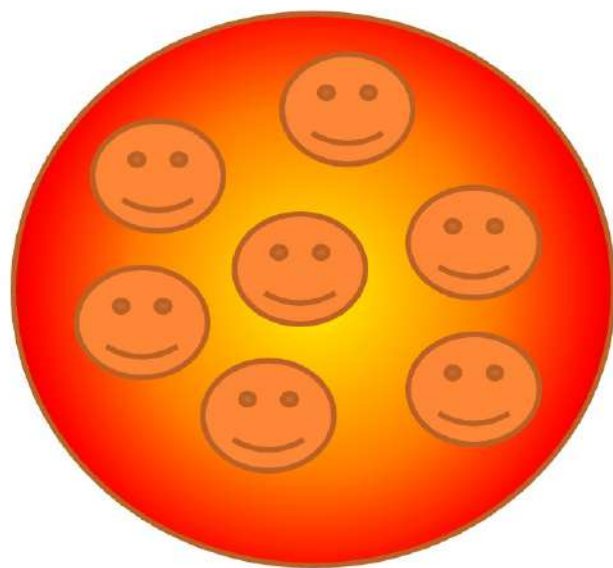
(Zdroj: Podolinská, Hrustič 2010, 2011.)

Indikátory inklúzie kolónke „iné“

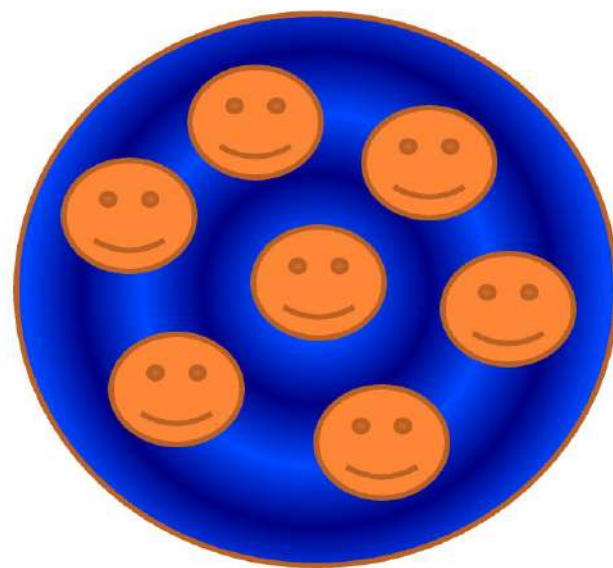

Ústav etnológie
a sociálnej antropológie
Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

- Zlepšenie manželských vzťahov
- Zlepšenie vzťahov medzi deťmi a rodičmi
- Zmena spotrebného správania
- Zmena hospodárenia v rodine
- Zmena v hodnotových orientáciách
- Zvýšenie zodpovednosti za vlastný život
- Zvýšenie kladného sebahodnotenia
- Aktivácia (pri hľadaní práce, pri zapájaní sa do sociálnych sietí)
- Zlepšenie správania, kultivácia vystupovania a komunikácie
- Zmena v životných stratégiách (dlhodobejšie vízie, pozitívne seba projekcie)

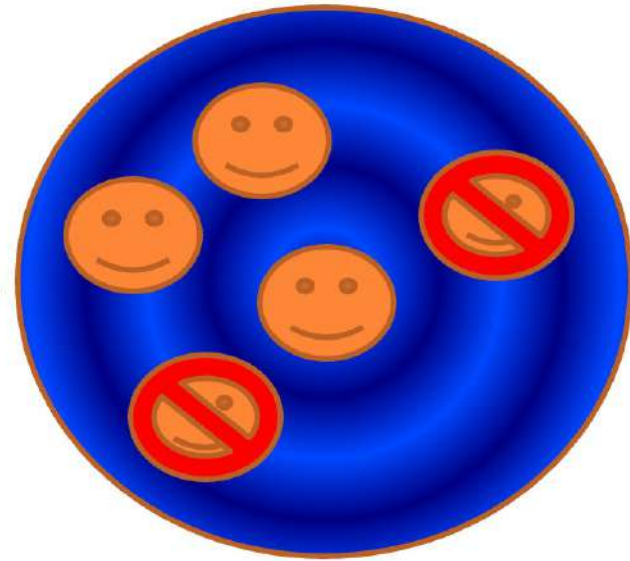
Pastoračný diskurz

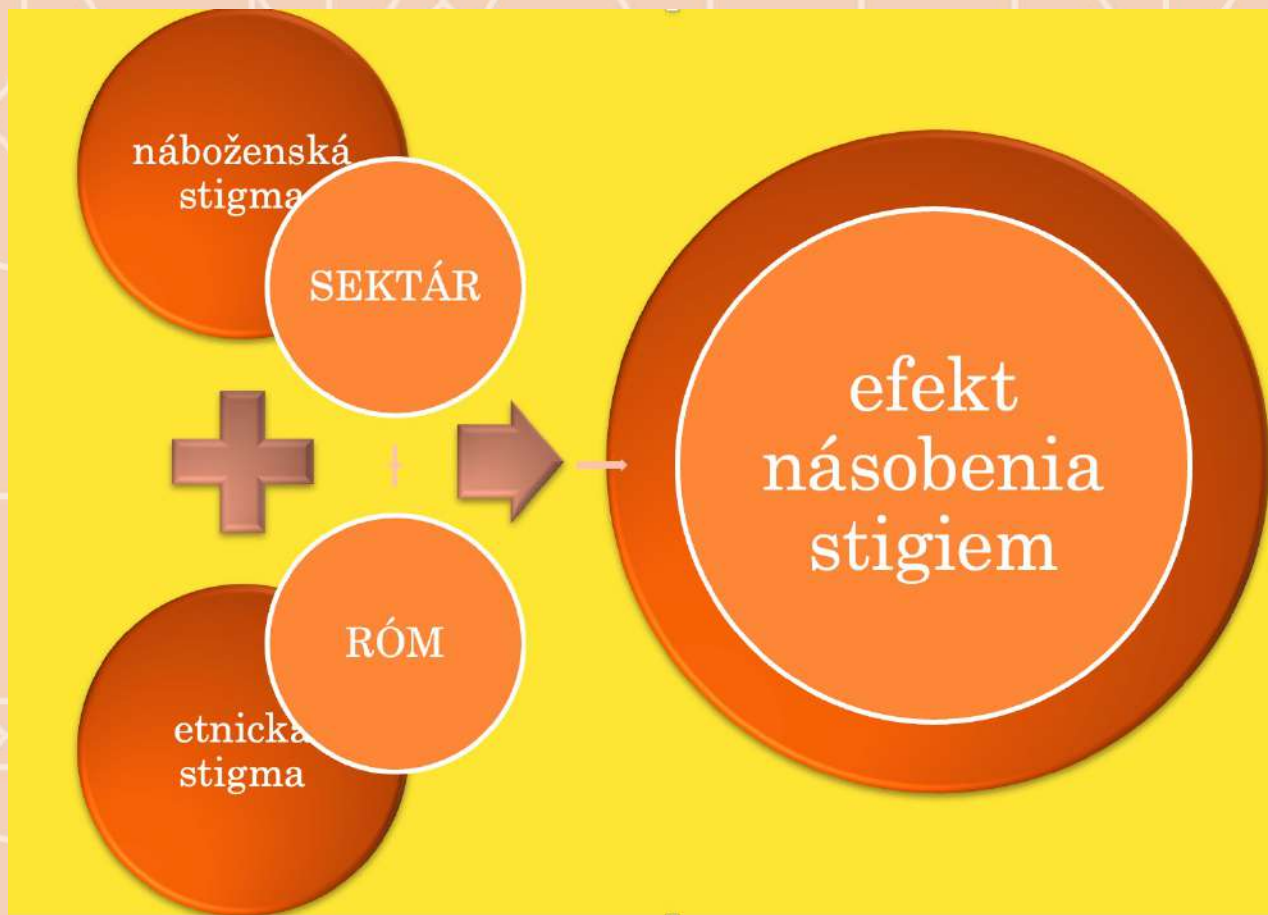
+ Sociálna zmena

Cieľová skupina

+ Sociálna zmena

Najväčší potenciál konfliktu

Aktívna rómska misia

- Registrovaná cirkev
- Tradičný rítus
- Majoritná cirkev (z hľ. počtu členov)
- Striktný exkluzívny pastoračný diskurz
- Exkluzívna podpora zo strany samosprávy

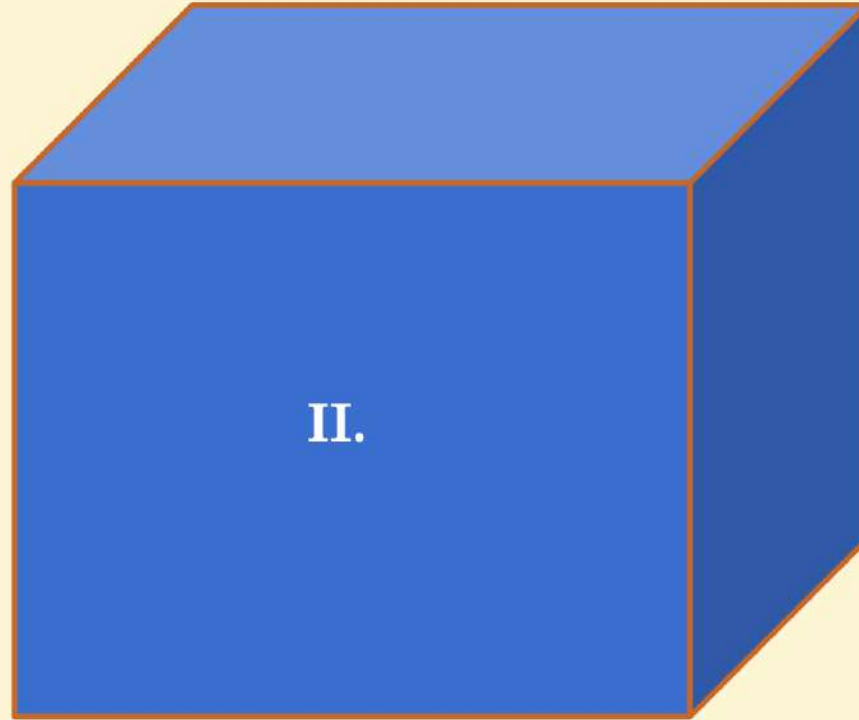
Aktívna rómska misia

- Neregistrovaná denom.
- Netradičný rítus
- Minoritná denominácia (z hľ. počtu členov)
- Striktný exkluzívny pastoračný diskurz
- Bez podpory lokálnej samosprávy

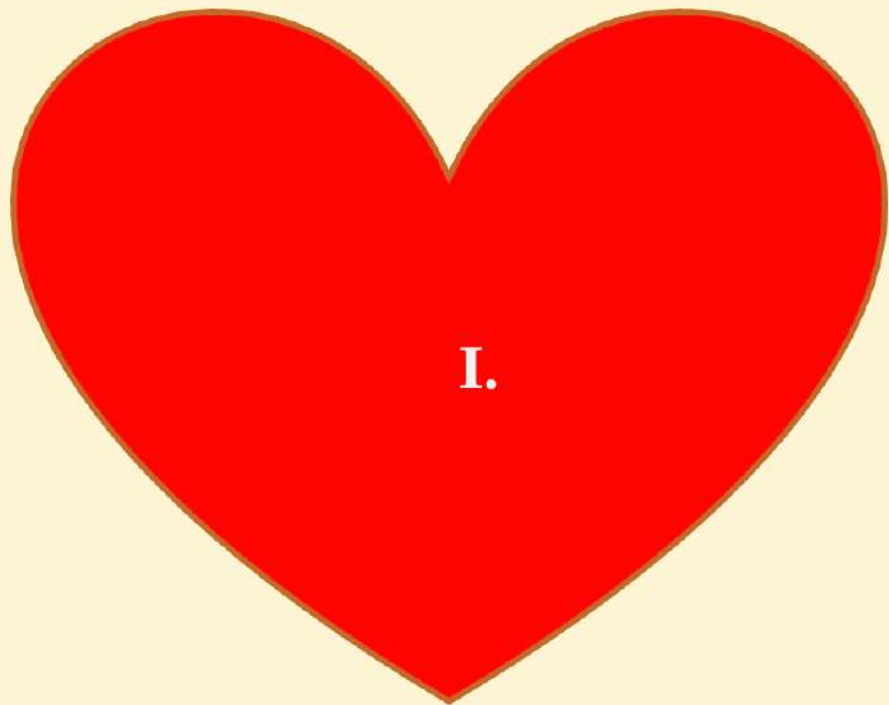
Sociálna participácia

- Sociálne siete

Sociálna participácia

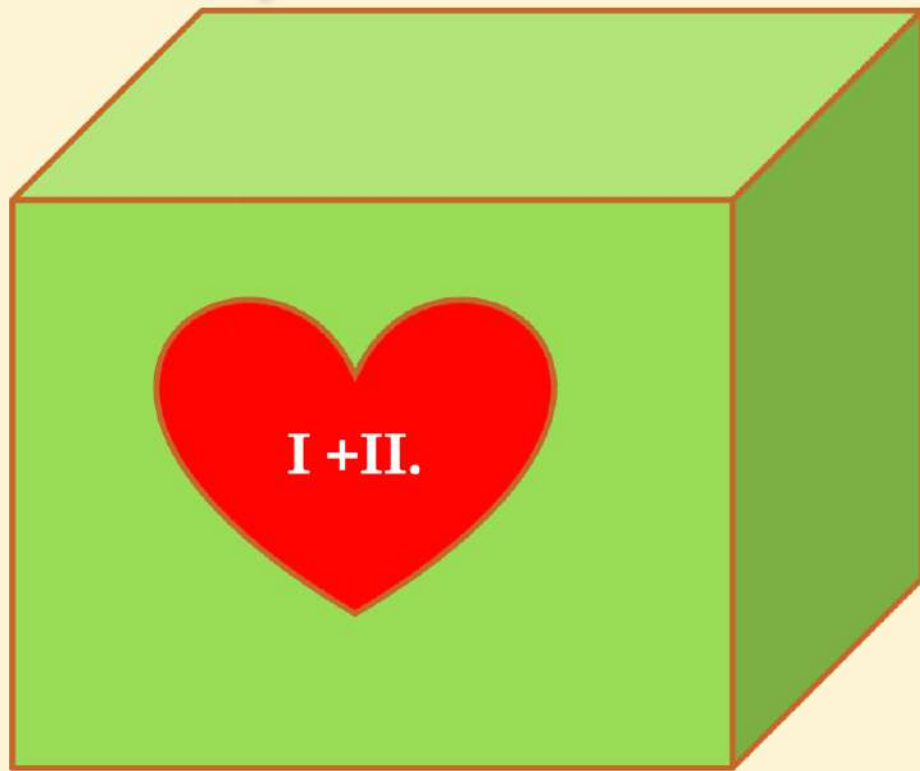
- Sociálne siete

Sociálna participácia

- Sociálne siete

Odporúčania CIRKEV

- ✓ Komplexnosť pastoračného diskurzu.
- ✓ Zameranie na všetky vekové skupiny.
- ✓ Samostatná práca s vekovými/gendrovými skupinami.
- ✓ Intenzívna a permanentná práca v komunite.
- ✓ Umožniť participáciu v štruktúre (výchova rómskych lídrov).
- ✓ Vyžadovať aspoň symbolickú finančnú participáciu od členov.
- ✓ Vyžadovať aktívnu participáciu v štruktúre.
- ✓ Aktivity lokálneho charakteru.
- ✓ Aktivity nadlokálneho charakteru.
- ✓ Ponúkať dôstojný sociálny status.
- ✓ Vyhýbať sa exkluzívnemu pastoračnému modelu.
- ✓ Čo najužšie spolupracovať s lokálnou samosprávou.
- ✓ Poskytovať čo najviac informácií („pozitívna reklama“).
- ✓ Mať podporu materských organizácií.
- ✓ Dlhodobý (stacionárny) charakter misie.

MOSTY Z CHUDOBY

Mosty z chudoby predstavujú úspešný rámec ako porozumieť chudobe a pristupovať k riešeniu problémov chudoby. Autormi konceptu sú predstavitelia americkej organizácie aha!Process, Inc. z USA, Ruby Payne, Philip De Vol a Terie Dreussi Smith. Organizácia aha!Process vyše 30 rokov teoreticky rozvíja filozofiu Mostov z chudoby a tiež prakticky uskutočňuje a pomáha realizovať množstvo konkrétnych aktivít s chudobnými ľuďmi. Mnohé ich postupy sú inšpiratívne pre inštitúcie a organizácie vo viacerých krajinách sveta, vrátane Slovenska.

(Zdroj: R. Payne, P. DeVol, T. Dreussi Smith 2010.)

MOSTY Z CHUDOBY

1. chudoba je relatívna,
2. chudoba sa vyskytuje vo všetkých krajinách u všetkých národov,
3. rozdiely medzi spoločenskými triedami nie sú presne vymedzené,
4. generačná a situačná chudoba nie sú identické,
5. človek si nesie so sebou skryté pravidlá spoločenskej triedy, v ktorej bol vychovaný,
6. školy a podniky fungujú podľa noriem a skrytých pravidiel strednej triedy,
7. ak chceme klientom z chudobného prostredia pomôcť k úspechu, musíme najskôr pochopiť ich vlastné skryté pravidlá a následne ich naučiť tie pravidlá, ktoré im pomôžu dosiahnuť úspech v škole, v práci a v spoločnosti,
8. človek, ktorý sa chce vymaniť z chudoby do strednej triedy, alebo zo strednej triedy do bohatej, musí sa (aspoň na istý čas) vzdať svojich osobných väzieb,
9. ľudí z chudoby nemôžeme ani ospravedlňovať ani haniť za ich nevedomosť, úlohou odborných pracovníkov inštitúcií je poskytovať podporu, byť dôrazní a jasne zdefinovať očakávania,
10. nemôžeme viniť obeť chudoby za to, že sú chudobné,
11. nemôžeme naďalej podporovať stereotypy a predsudky voči chudobným.³⁴

(Zdroj: R. Payne, P. DeVol, T. Dreusi Smith 2010.)

MOSTY Z CHUDOBY

relatívne optiky

Mladý 20-ročný nezamestnaný Mário Drubda, Róm z Bystrian, bez ukončenia základnej školy, ženatý s dieťaťom a bývajúcí v chatrči u svokrovcov povedal, že nie je chudobný a že patrí do strednej triedy. Odôvodnil to tým, že poberá pravidelnú mesačnú podporu dávok v hmot-

nej núdzi, čo znamená, že má pravidelný mesačný príjem. Skutočne chudobný človek je podľa neho bezdomovec, nevidovaný na žiadnom úrade, bez akéhokoľvek príjmu, ktorý nemá čo jesť a nikto sa o neho nepostará, lebo už nemá nikoho.⁴¹

MOSTY Z CHUDOBY

Chudoba je chápaná ako miera, rozsah, do akého jednotlivec dokáže fungovať bez zdrojov.

Skryté pravidlá spoločenských tried sú nepísané zvyky a dohody, ktoré reálne fungujú a ich nerešpektovanie alebo neznalosť vylučuje osobu zo spoločenskej triedy, ktorá tieto pravidlá rešpektuje.

Osobné zdroje jednotlivca sú vnímané širšie a zahrňujú zdroje:

- finančné,
- emocionálne / citové,
- mentálne / rozumové,
- formálny jazykový štýl,
- duchovné,
- bezúhonnosť a dôvera,
- fyzické,
- podporné systémy,
- vzťahy a osobné príklady, vzory správania,
- motivácia a vytrvalosť,
- znalosť skrytých pravidiel³⁵.

(Zdroj: R. Payne, P. DeVol, T. Dreusi Smith 2010.)

Finančné	Dostatočný príjem na zabezpečenie tovaru a služieb, šetrenie alebo investovanie. Dostatočné znalosti v oblasti hospodárenia s peniazmi – fiškálna gramotnosť.
Emocionálne/citové	Schopnosť voľby a ovládania emocionálnych reakcií zvlášť v negatívnych situáciách. Je to vnútorný zdroj, ktorý sa prejavuje prostredníctvom životnej sily, vytrvalosti a úvážlivosti. Ide o interpersonálne zručnosti, ako je tímová práca, vyučovanie a vedenie druhých, vyjednávanie a práca s ľuďmi s rôznou minulosťou a skúsenosťami.
Mentálne/rozumové	Mentálna/rozumová schopnosť a získané zručnosti (čítanie, písanie, ovládanie počítača), ktoré nám pomáhajú riešiť problémy každodenného života. Do tejto kategórie patrí aj vzdelanie a výcviky, ktoré človeku umožňujú, aby sa stal konkurencie schopným na trhu práce a uchádzal sa o dobre platené pracovné miesta.
Duchovné	Viera v Božie zámery a vedenie alebo bohaté kultúrne zázemie, ktoré človeku poskytuje podporu a usmernenie.
Fyzické	Fyzické zdravie a mobilita.
Bezúhonnosť a dôveryhodnosť	Dôvera súvisí s predvídateľnosťou a bezpečím. Môžem si byť istý, že daná osoba urobí to, čo slúbila? Cítim sa v prítomnosti danej osoby bezpečne?
Podporné systémy/sociálny kapitál	Priatelia, rodina, ľudia, od ktorých v čase núdze môžem očakávať pomoc. Ide o externé zdroje.
Znalosť formálneho jazykového štýlu	Slovná zásoba, jazykové schopnosti a schopnosti vyjednávania, ktoré človeku poskytuje podporu a usmernenie.
Znalosť skrytých pravidiel	Poznatky o skrytých pravidlách, nepísaných zvykoch a spôsoboch strednej spoločenskej triedy a triedy bohatých.
Vzťahy a osobné príklady, vzory správania	Častý kontakt s dospelými osobami, ktoré majú slušné správanie a ich prítomnosť obohacuje. Ľudia, ktorí nemajú sklony k sebazničujúcemu správaniu.
Motivácia a vytrvalosť	Dostatočná energia a chuť k tvorbe a realizácii plánov, realizácii pracovných úloh a k uskutočňovaniu osobných zmien.

MOSTY Z CHUDOBY

nepísané pravidlá

Blanka Mižigárová z Přerova upozornila⁴⁴ na niektoré rozdiely medzi Rómami a nerómami:

- Keď príde k nám, Rómom, niekto na návštevu, je našim hosťom a má nárok na pohostenie a jedlo,
- naša návšteva je pod našou ochranou, nič sa jej nesmie stať,
- odmietnutie jedla na návšteve je urážkou,
- pod rodinou sa myslí oveľa väčší okruh ľudí (členov rodiny) ako v prípade nerómskych rodín,
- cudzie rómske deti nemožno okríknúť, na zlé správanie deti treba upozorniť ich rodičov,
- deti sú to najcennejšie čo máme a prijmemo ich na svet aj keby sme boli akokoľvek chudobní,
- rodičov si vážime a rešpektujeme ich, dôkazom je skutočnosť, že my Rómovia nedávame svojich starých rodičov do domovov dôchodcov/domov seniorov,
- o starých Rómov sa postarajú ich deti, alebo členovia

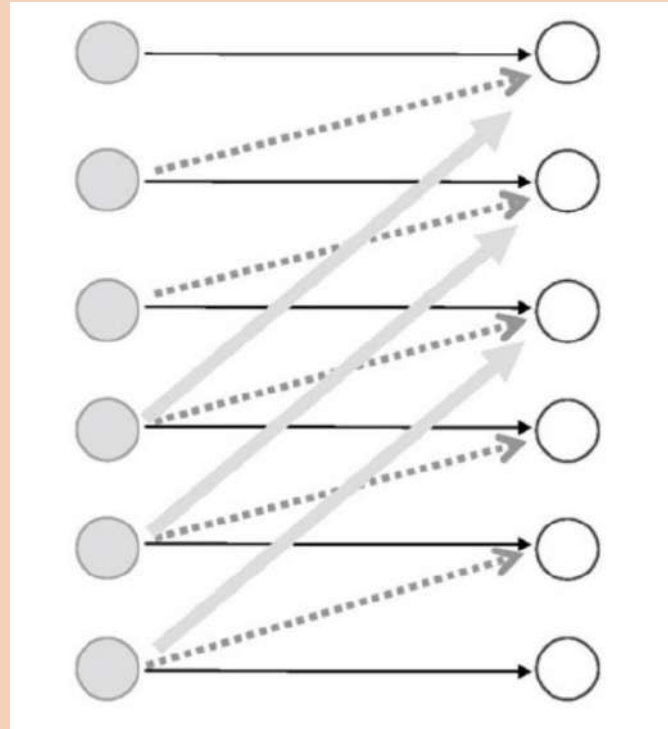
rodiny,

- matka v rodine má najväčšiu autoritu a dedí ju najstaršia dcéra,
- nemohla som protirečiť matke, musela som ju poslúchať, aj keď som mala vlastné vnúčatá,
- keď mi zomrela matka, táto úloha a moc je teraz na mne, lebo som najstaršia zo sestier,
- k rodičom môžeme prísť hocikedy na hocijako dlho,
- dieťa je pre rodičov dieťaťom po celý život,
- kto ublíži vlastným rodičom alebo vlastným deťom, dopúšťa sa najťažšieho zločinu, takého človeka Rómovia zavrhnú,
- zavrhnúť a odmietnuť člena rómskej komunity je pre neho najväčším trestom,
- my sa vieme viac tešiť a máme radi spoločnosť, vy ste osamelí a žijete sami,
- nepomáhate si a neviete spolu žiť. Vlastne ste chudobnejší ako my (Rómovia),

MOSTY Z CHUDOBY

schodíky rastu a (ne)prijatia

Stabilita rodiny		Zdravie a zdravý životný štýl	
Bývanie	Závislé osoby	Zdravie a zdravé správanie	Sociálne siete
Bez dotácií, bez príspevkov, výdavky na bývanie sú nižšie ako 1/3 celkového príjmu rodiny	Potreby závislých osôb sú naplnené a nie sú žiadnou prekážkou pre prácu alebo vzdelávanie	Plne zapojený v práci, škole a v starostlivosti o rodinu Zdravie a správanie nie sú žiadnou prekážkou.	„Networker“ – používa vlastné zdroje a zdroje iných na dosiahnutie sociálnej mobility ostatných

Príspevky na bývanie	Potreby závislých osôb sú významnou prekážkou pre prácu alebo vzdelávanie	Opakujúce sa prerušenie práce, školy a starostlivosti o rodinu v dôsledku malých zdravotných problémov alebo problémov v správaní	Obmedzené sociálne siete/väzby: príležitostné zdroje podpory
----------------------	---	---	--

Dosiahnuté vzdelanie	Úspory	Dlžoby	Úroveň zárobku (mzdy)
Ukončené bakalárske vzdelanie alebo vyššie vzdelanie (magisterské, postgraduálne)	Úspory vo výške viac ako trojmesačné výdavky	Načas v splácaní všetkých mesačných platieb, žiadne iné dlžoby ako hypotéka	Práca s mzdou vyššou ako je priemerná mzda

S maturitou alebo výučným listom	Žiadne úspory	Dlžoby a/alebo nesplácanie väčšiny alebo všetkých pôžičiek	Nezamestnaný
Bez maturity			
Nedokončené základné vzdelanie			

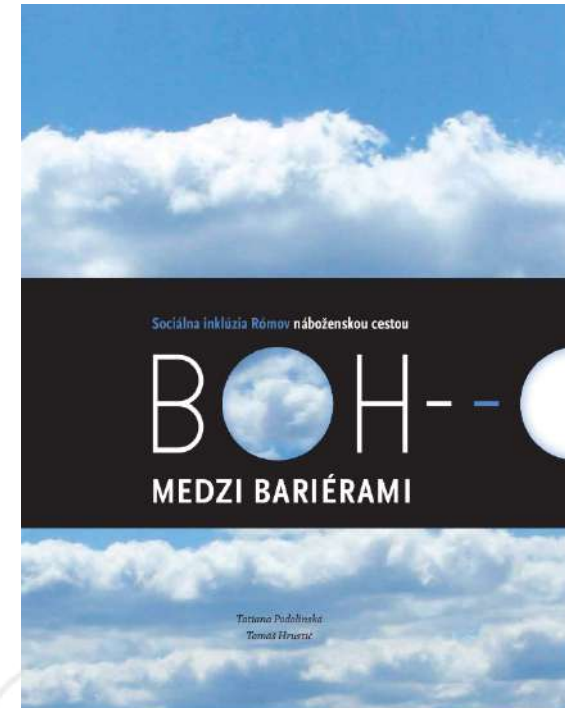
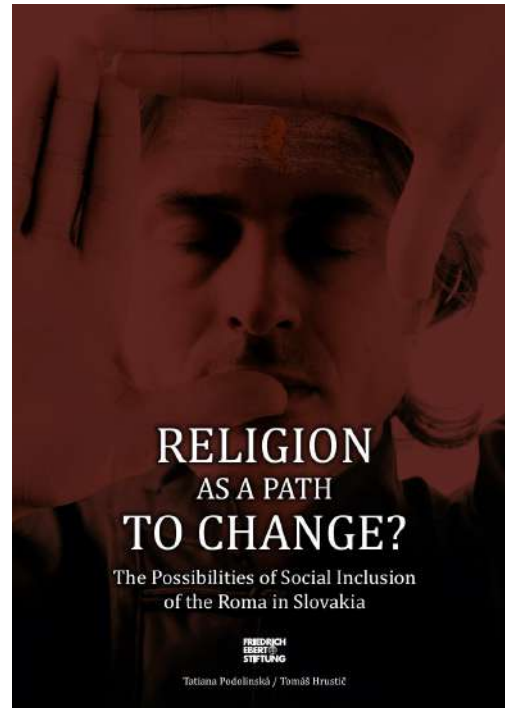

MOSTY Z CHUDOBY – dlhá a náročná cesta

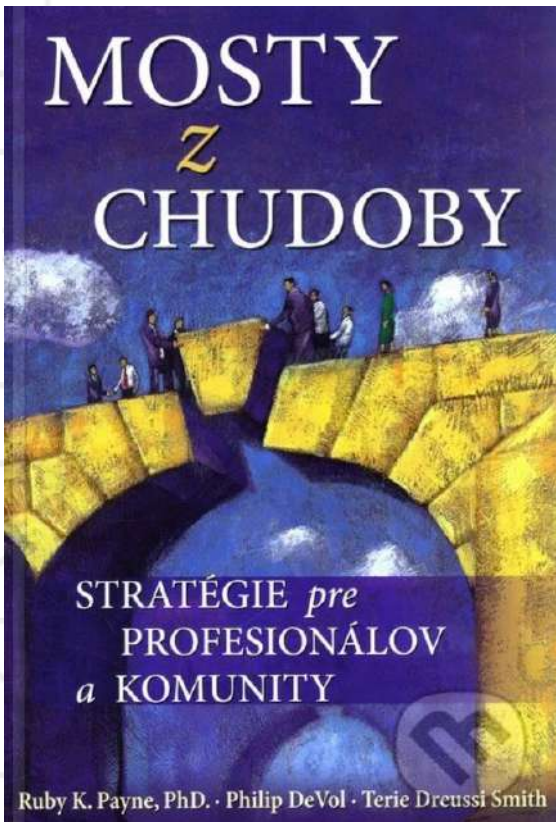
Komplikovaná a náročná cesta z chudoby si vyžaduje, aby jednotlivec mal dobre rozvinuté exekutívne funkcie, emocionalitu aj výkonové funkcie. Musí vedieť kontrolovať svoju impulzivitu a/alebo agresivitu, byť schopný sociálnej adaptácie, vedieť plánovať a rozhodovať sa, iniciovať nové činnosti a aktivity, mať rozvinutú operačnú pamäť, dokázať úspešne zvládnuť a riešiť potenciálne problémové situácie, byť schopný naprávať vlastné chyby a nezriedka aj zvládnuť rôzne patologické závislosti alebo traumy a depresie.

Výskumy tiež ukazujú, že ak sú jedinci, ktorí vyrástli v chudobnom prostredí správne a dlhodobo koučovaní, mentorovaní, ich kognitívne, výkonové funkcie a emocionalita sa môžu výrazne zlepšiť. Zlepšenie fungovania kognitívnych a exekutívnych funkcií jednotlivca sa pozitívne prejaví vo všetkých oblastiach, vrátane osobných vzťahov, rodičovstva, rodinného hospodárenia s financiami, dosiahnutého vzdelania až po úspech v zamestnaní.

Literatúra:

Literatúra:

SKÚSENOSTI
VÝSLEDKY
ODPORÚČANIA

**Z CHUDOBY
K SEBESTAČNOSTI**

DRUHÉ ROZŠÍRENÉ VYDANIE